

A Lőrincze Lajos vezette Anyanyelvi Konferencia a rendszerváltozás éveiben

1989-ben rendszerváltoztatás felé közeledett Magyarország – és az egész közép-európai és keleti diktatúravilág.

Érzékelték, tudták, sőt művelték ezt az Anyanyelvi Konferencia mozgalom legjobbjai is, akik 1970-től kezdve egyfolytában a magyar nemzet jelentős részeit nyomorító diktatúrákkal igyekeztek szembeszegülni – néha több, néha kevesebb sikerrel – a függetlenség, a szabadság, a nyitottság, az emberi, a nyelvi, a kulturális jogok helyreállítása, érvényesítése érdekében.

1990. augusztus 1-jén Göncz Árpád, akit 3-án iktattak be köztársasági elnöki tisztségébe, ezt a reformtevékenységet így méltányolta a konferencia védnökségi ülését megnyitó beszédében: „Évtizedeken át komoly ellenzékkel szemben komoly értékeket hozott létre és őrzött meg ez a mozgalom. Az Anyanyelvi Konferencia a legjobb eszközt választotta a magyarság összefogására, azt, ami identitásának alapja: a nyelvet, így e mozgalom bizonyos mértékig modellértékű. Nemzetközi magyar lobbis, amelynek célja a magyar nyelv és identitás megmentése. Mint társadalmi szerv, a most születő demokráciákban sokkal nagyobb lehetőségei vannak, nagyobb mozgástere van, mint az állami szervezeteknek. Ezért is tulajdonítok fokozott jelentőséget az Anyanyelvi Konferencia önszerveződésének és organikus fejlődésének, megőrzésének és megújulásának.”

Lőrincze Lajos, az Anyanyelvi Konferencia mozgalomának 1970-es debreceni és budapesti megalakulása óta vezetője, majd élete végéig elnöke, e szavakkal zárta be a VI. Anyanyelvi Konferenciát Kecskeméten, 1989 augusztusa elején: „Ezekben a napokban felelősen, a jövőre tekintve, a jelen és jövő lehetőségeivel élő, élni akaró vita, beszélgetés, tanácskozás, munka folyt itt. A tanácskozás hangjára, hangvételére vonatkozólag azt lehet mondani, hogy őszinte volt. Mindenki kertelés nélkül elmondta, elmondhatta a véleményét.” Majd nyelvészhez illően így értékelte a konferencia eredményét: „Az elszámolás, amelyre mi összejöttünk, nem alakult ki felszámolássá, még kevésbé leszámolássá, aminek a hangulata ugyan egy kissé benne volt a levegőben. Ez a munka, amely most elkezdődik, nyilvánvalóan meg fogja újítani, fel fogja frissíteni tevékenységünket; új gondolatokat, új témákat, új feladatköröket hoz a munkánkba. Amennyiben szükséges, a szervezeti formát is megváltoztatja, és remélhetőleg gazdagítani fogja kapcsolatrendszerünket [...], hogy minél több emberrel, intézménnyel tudjunk együttműködni ebben a munkában, idehaza egymással, aztán mi is és a kintiek, ugyanakkor a kintiek egymás között is.”

1989-ben Kecskeméten az Anyanyelvi Konferencia záró szándéknyilatkozata kimondta: autonóm, demokratikus, nemzetközi magyar mozgalomként kívánja folytatni munkáját magyarországi, de a szomszédos országokban kisebbségben és a nyugaton élő magyarokat egyaránt képviselő választmánnyal. A mozgalom

megújulásának kidolgozására felkért 25 tagú nemzetközi bizottság 1990. július 31-ig kidolgozott javaslatát az Anyanyelvi Konferencia védnöksége augusztus 1-jén határozatban elfogadta.

Az 1990. augusztus 1-jei, Lőrincze Lajos vezette védnökségi ülésről röviddel utána készített tudósításom néhány részlete jól illusztrálja azt, amit Lőrincze Lajos egy évvel korábban „a jövő lehetőségeivel élni akaró” új feladatkörök, új szervezeti formák, új kapcsolatrendszerek megtervezéseként jelzett. (A teljes tudósítás az 1990. decemberi *Nyelvünk és Kultúránkban* jelent meg.)

A kisebbségi magyarság támogatása

Az Anyanyelvi Konferencia Védnöksége augusztus 1-jén nyilatkozatot adott ki, amelyben húszéves munkálkodásának egyik létfontosságú és eddig „ahogy lehet” módon végzett – de tavalyig a diktatúrák által korlátozott – részét ezentúl egyik fő munkaterületként jelölte ki:

„A megváltozott közép- és kelet-európai helyzet lehetővé és szükségessé teszi, hogy az anyanyelvi mozgalom eddig végzett munkája mellett a jövőben fokozottabban és határozottabban támogassa a szomszédos országokban kisebbségi helyzetben élő magyarság anyanyelvi kultúrájának és nemzeti tudatának megtartását és fejlesztését. Ezeket a nemzeti feladatokat elsősorban pedagógiai és kulturális, valamint tájékoztatási és érdekvédelmi tevékenysége által végzi el. Ebben a munkájában nagymértékben támaszkodik a Magyarországon és bárhol másutt élő magyarságra, és kéri ennek még szélesebb körű és hatékonyabb közreműködését.”

„Az egyetemes magyarság iránt érzett felelőssége és szolidaritása alapján az Anyanyelvi Konferencia kész támogatni és segíteni a kolozsvári Bolyai Tudományegyetem helyreállítását és a komáromi magyar főiskola megalapítását. Felhívással fordul a világ magyarságához, hogy nyújtson gyakorlati segítséget e két létfontosságú magyar intézmény létrejöttéhez.”

A mozgalom ugyanakkor továbbra is folytatja, fejleszti a nyugati szóránymagyarság körében és érdekében végzett eddigi munkáját, és az egyetemes magyarság nemzeti szolidaritása alapján igyekszik szervezni a magyar–magyar kapcsolatokat.

A nyilatkozatot a konferencia elnöke, Lőrincze Lajos, valamint három társelnöke: Gál Sándor (Kassa), Nagy Károly (Edison, NJ USA) és Pomogáts Béla (Budapest) írták alá.

Szakmai tevékenység

Az Anyanyelvi Konferencia a jövőben a következő, eddig is működő, illetőleg új bizottságok révén munkálkodik: pedagógiai, tankönyv-, felsőoktatási és tudományos, irodalmi, történelmi, honismereti és hagyományörző, művészeti (képzőművészet, folklór, zene, tánc stb.), egyházi, jogvédelmi bizottság. E bizottságok tevékenységi körébe tartozik az időszaki tanácskozások (anyanyelvi konferenciák stb.), az oktató-nyaraló gyermek- és ifjúsági táborok, a pedagógus-továbbképző tan-

folyamok megrendezése, tankönyvek kiadása és támogatása, forrásmunkák és szakelőadók küldésének, diákok cseréjének szervezése, a *Nyelvünk és Kultúránk* című folyóirat megjelentetése, valamint a folyamatos tájékoztatás és érdekvédelem.

Összmagyarságot képviselő választmány

Átalakul az Anyanyelvi Konferencia szervezeti felépítése, hogy ezentúl demokratikusan működhessen. Az új szerkezet vázlata a következő:

„Az Anyanyelvi Konferencia autonóm, demokratikus, pártoktól független, nemzetközi magyar mozgalom, amely a Magyarországon kívül kisebbségi helyzetben és szórványban élő magyarok anyanyelvi és kulturális oktatását és művelődését támogatja, magyar nemzeti tudatának megtartását és fejlesztését segíti. A mozgalom munkájában rész vehetnek a világ magyarságának szervezetei, intézményei, egyházai, egyesületei, fórumai és személyiségei, illetve bárki, aki elfogadja és támogatja az Anyanyelvi Konferencia céljait.”

„A mozgalom időszakonként (legalább négyévenként) nyilvános konferenciát rendez.”

„Két konferencia között az anyanyelvi mozgalom tevékenységét az Anyanyelvi Konferencia választmánya irányítja. A 60 tagú választmány egyharmad-egyharmad-egyharmad arányban képviseli a hazai, a szomszédos országokban, illetve a nyugati szórványokban élő magyarságot...”

Új tankönyv, forrásmunkák kisebbségi tanároknak

A közelmúltban jelent meg az Anyanyelvi Konferencia legújabb tankönyve *Aranyhíd* címmel. A 240 oldalas, képes, kottás, magyar nyelvkönyv és szöveggyűjtemény (szerkesztő: Szende Aladár) olyan 8–12 éves gyermekek számára készült, akik a magyar nyelvet nem vagy alig ismerik, azért, mert más nyelvi környezetben élnek.

Határozatot hozott a védnökség arról is, hogy könyvkiadóktól adománykönyveket kér, és azokat ajándékként eljuttatja a Magyarországgal szomszédos országok magyar tanárainak, hogy ők a tényeknek megfelelő dokumentumokat, forrásanyagokat használhassanak oktatói munkájukhoz addig is, amíg az ottani új tankönyvek elkészülnek.

Tudományos felmérés, diákcseré

A Magyarországgal szomszédos országok kisebbségi magyarságának demográfiai, művelődési és egyéb adatai legalább hozzávetőlegesen ismertek. A nyugati országokban élő magyarság különböző csoportjairól kevés felmérés készült eddig, jelenlegi adataik jórészt ismeretlenek. Ezért az Anyanyelvi Konferencia védnöksége elhatározta, hogy tudományos felmérést készített a nyugati országok-

ban élő magyarság körében a magyar nyelv és kultúra oktatásának jelenlegi adatairól, adottságairól, helyzetéről, szükségleteiről és terveiről.

Egyre szélesebb körű tapasztalat az, hogy magyar családok szívesen látnak vendégül egy-egy 14–16 éves, másik országban élő magyar tanulót egy iskolai évre vagy félévre. Ez idő alatt a vendég tanuló a vendéglátó család országának iskolájába jár, annak kultúrájával ismerkedik, nyelvtudását fejleszti. Az Anyanyelvi Konferencia védnöksége vállalta, hogy időnként közreadja a vendéglátást vállaló családok és a vendéglátást kérő tanulók nevét és címét, hogy ők egymással közvetlen kapcsolatot létesíthessenek.

* * *

Hogy a Lőrincze Lajossal még együtt kialakított tervekből mit sikerült, sikerül megvalósítani az anyanyelvi mozgalomnak, arra egy-egy példaként szolgálhat az is, hogy a IX. Anyanyelvi Konferencia színhelye 2000 augusztusában a Bolyai-liceum volt Marosvásárhelyen. „A nemzet jövőjéhez kívánunk hozzászólni. Ez a felelősségünk” – mondotta ott Sütő András, megnyitóbeszédében. A X. Anyanyelvi Konferencia házigazdája pedig a révkomáromi Selye János Egyetem volt, 2005-ben.

Nagy Károly